

گفت‌وگوی «جوان» با مسئول کار گروه جمعیت مرکز ارزیابی اجرای سیاست‌های کلی نظام

برخی مخالفان قانون جوانی جمعیت با اغراض سیاسی به‌میدان آمده‌اند

■ **زهرآ چپیزی**

طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده یکی از پرچالش‌ترین و بحث‌برانگیزترین طرح‌هایی است که تاکنون در حوزه خانواده و جمعیت مطرح شده و به تصویب رسیده است. از اجرای کش و قوس‌های چندین و چند ساله برای تصویب این طرح و جابه‌جایی میان کمیسیون‌های مختلف مجلس شورای اسلامی گرفته تا تغییر نام و تغییر مفاد و تصویب

آقای قاسمی، از ابتدای طرح قانون جوانی جمعیت و حمایت از خانواده شاهد انتقادات گسترده‌ای به این قانون از سوی برخی طیف‌های سیاسی بوده‌ام. افرادی که به نظر نمی‌رسد در حوزه‌های پزشکی و جمعیت صاحب‌نظر باشند، اما می‌بینیم همین افراد اظهار نظرهای شادی در رابطه با قانون جوانی جمعیت و حمایت از خانواده دارند و وقتی به سراغ افراد آگاه می‌رویم، متوجه می‌شویم ما چرا آنگونه‌ای نیست که از سوی این افراد بازنمایی می‌شود. آخرین نمونه این اظهار نظرها و فضاسازی‌ها علیه قانون جوانی جمعیت نیز طرح کلیدواژه «زایمان اجباری» است. از نگاه شما به‌عنوان یک پژوهشگر حوزه جمعیت دلیل جوسازی علیه قانون جوانی جمعیت چیست؟

آنچه بنده طی حدود دو سال گذشته به‌طور ویژه متوجه شدم، این است که می‌توان مجموعه مخالفان و منتقدان قانون جوانی جمعیت و حمایت از خانواده و سیاست‌های کلی جمعیت را به سه دسته کلی تقسیم کرد. دسته نخست بیشتر منتقد هستند و به آن معنی مخالف نیستند. این افراد کسانی هستند که اطلاع کافی از سیاست‌های کلی جمعیت ندارند و متن سیاست‌های کلی جمعیت یا متن قانون جوانی جمعیت را به درستی نخوانده‌اند. همین عدم اطلاع کافی هم باعث شده که مطالبی را جست و گریخته از فضای مجازی می‌شنوند، بنابراین به قضاوت می‌شینند و این می‌شود که در جرگه منتقدان قرار می‌گیرند. از نظر من بسیاری از منتقدان در این دسته هستند.

پس می‌توانیم بگوییم این دسته از مخالفان در گروه افراد ناآگاه کم‌سواد جامعه جای دارند.
من در جلسات زیادی چه حضوری و چه جلسات مجازی شرکت و مشاهده کرده‌ام که افرادی از بین دانشگاهیان و نخبگان و افراد صاحب‌نظر هم گاهی نکته‌ای را به قانون جوانی جمعیت و سیاست‌های کلی جمعیت نسبت می‌دهند که اصلاً درست نیست.

مثلاً چه نکته‌ای؟

مثل همین حذف غربالگری یا حذف توزیع اقلام پیشگیری از بارداری؛ در واقع دسته نخست مخالفان قانون جوانی جمعیت که بهتر است آنها را منتقد بدانیم، کسانی هستند که اطلاع کافی ندارند. من همین جادعوت و درخواست می‌کنم که همه کسانی که می‌خواهند درباره سیاست‌های کلی جمعیت و قانون جوانی جمعیت اظهار نظر کنند، حداقل یکبار این قانون و سیاست‌ها را

به‌طور کامل بخوانند. من این کار را مکرراً انجام داده‌ام و حتی در جریان تصویب آن بوده‌ام و در جریان اصلاح سیاست‌های جمعیتی هم بسیاری از موارد آن را با سیاست‌های بسیاری از کشورهای دنیا مقایسه کرده‌ام. **سایر مخالفان و منتقدان را چگونه دسته‌بندی می‌کنید؟**

دسته دوم از مخالفان و منتقدان قانون جوانی جمعیت کسانی هستند که فرآیند غربالگری یا بعضی فرآیندهای دیگر که طبق این قانون قرار شده استانداردسازی شود و مدیریت علمی روی آن اعمال شود، کاملاً با منافع آنها تعارض دارد. بنابراین دسته دوم مخالفان را می‌توانیم کسانی بدانیم که تعارض منافع دارند و منافشان به خطر می‌افتند و فرآیند غیرعلمی غربالگری آنها را از درآمدهای چندین میلیاردی به‌رمند می‌ساخته‌است یا واردکنندگان افسارگسخته‌اقلام پیشگیری را دارندگان آزمایشگاه‌هایی که مراحل غربالگری در آنها انجام می‌شود و از این دست کسانی که منافع اقتصادی‌شان به خطر می‌افتد. براساس همین تضاد منافع هم به مخالفت با این طرح می‌پردازند و حتی افرادی را اجیر می‌کنند تا این مخالفت‌ها را به ظاهر علمی جلوه دهند.

دسته سوم؟

دسته سوم کسانی هستند که متأسفانه هم اطلاع کافی ندارند و هم با بغض‌های سیاسی و به خاطر رویکردهای

سیاسی و جناحی در کشور فکری می‌کنند که حمله کردن به یک قانون حس اپوزیسیون و حس منتقد اجتماعی به آنها می‌دهد و آنها را از مرگ در فضای سیاسی نجات می‌دهد. کسانی که فقط با رویکردهای سیاسی، جناحی و حزبی خودشان وارد نقد این قانون می‌شوند و حتی بعضاً این آدم‌ها به ظن بنده به سرویس‌های امنیتی خارجی هم مرتبط هستند.

سرویس‌های امنیتی خارجی چطور؟

بله، سرویس‌های امنیتی خارجی اهمیت مسئله جمعیت را در ایران درک کرده‌اند و برای کاهش جمعیت کشور برنامه دارند. بنده قائلم برخی منتقدین از این دسته سوم هستند و اگر از این افراد دو سه سؤال درباره سیاست‌های کلی جمعیت و قانون جوانی بپرسید، اطلاع‌اند و نوازند چه بسا بازپچه گروه‌های دوم و کسانی که انتفاع مالی دارند، شوند. بطوری‌که گروه‌هایی که با قانون جوانی جمعیت منافع مالی و اقتصادی‌شان به خطر افتاده می‌کشند امثال این افراد را با فضاسازی ذهنی به میدان آورند تا اظهار نظرهای شاد داشته باشند. علاوه بر این افراد، چهره‌های جریانات سیاسی به حاشیه رانده شده قطع به یقین جزو گروه‌هایی هستند که به خاطر منافع سیاسی، جناحی و حزبی خود و برای اینکه هرازچندگاهی به سر زبان‌ها بیفتند و جریان سیاسی‌شان به قهقرا و نابودی نرود، صحبت‌های ساختارشکنانه مطرح می‌کنند.

پس از نگاه شما به عنوان کسی که سال‌ها در زمینه مسائل مربوط به جمعیت تجرید به پژوهش دارد، ایرادات وارده به طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده از جمله همین بحث زایمان اجباری یا حذف غربالگری درست نیست؟

بله، طرح چنین مواردی بسیار عجیب می‌نماید. من هر کسی را که چنین دیدگاهی دار، به مباحثه و مناظره علمی در موضوع جمعیت و سیاست‌های کلی آن دعوت می‌کنم.

اما به نظر می‌رسد بر برخی بخش‌های قانون جوانی جمعیت و حمایت از خانواده هم ضمانت اجرایی کافی نداشته باشد و اشکالاتی به این قانون وارد است؟

بله، اشکالاتی وارد هست، اما من اکیداً مدعی هستم

که این قانون با وجود اشکالاتی که ممکن است داشته باشد، بهترین قانونی است که در حال حاضر وجود دارد و فعلاً جایگزین بهتری برای آن نیست. در واقع کار علمی خوبی در نگاشت و در تصویب قانون جوانی جمعیت و حمایت از خانواده اتفاق افتاده است. به تعبیر بنده جبهه کاسبان صنعت غربالگری و تاجران تحمیل سرسخت غربالگری اجباری امروز از این طریق منافع زیادی به دست می‌آورند. همین‌طور واردکنندگان سرمایه‌داری که از طریق اقلام وارد کردن اقلام پیشگیری از بارداری سرمایه‌های هنگفت به دست آورده‌اند و علاوه بر اینها کسانی که اغراض سیاسی دارند به میدان آمده و عده‌ای از افراد بی‌اطلاع را هم اجیر کرده‌اند تا به مصاف قانون جوانی جمعیت بیایند و کلیدواژه تولیدمی‌کنند؛ همچون موضوع زایمان اجباری!

پس در واقع شما موضوع زایمان اجباری و به بیان دقیق‌تر ممنوعیت فروش و عرضه اقلام پیشگیری از بارداری را در طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده رد می‌کنید؟

بله، به واقع اصلاً اینگونه نیست و نه در متن قانون جوانی جمعیت و خانواده و نه در هیچ آیین‌نامه‌ای نیامده که اقلام پیشگیری از بارداری فروش و استفاده از آنها ممنوع شود. نکته این است که وزارت بهداشت که تا پیش از تصویب قانون موظف بود برخی از این اقلام را در مراکز بهداشت به صورت رایگان بین مردم توزیع کند، اما حالا تاکید شده که دیگر این اقلام رایگان توزیع نشود، اما عدم توزیع رایگان این کالاها به معنای آن نیست که دسترسی به آنها وجود ندارد. اینکه کسی خواهد اقلام پیشگیری از بارداری را تهیه و استفاده کند، هیچ معنی ندارد و این اقلام نه تنها در داروخانه‌ها، بلکه حتی در برخی سوپرمارکت‌ها هم ارائه می‌شود و به هر حال هیچ منع قانونی ندارد.

با این حساب چرا برخی افراد و همچنین بعضی جریان‌های رسانه‌ای می‌کشند تا بازنمایی متفاوتی از این قانون داشته باشند و کلیدواژه‌هایی چون زایمان اجباری یا حذف غربالگری را مطرح می‌کنند؟

به نظر من تعابیری همچون زایمان اجباری و حذف غربالگری کاملاً غرض‌ورزانه است.

در این قانون، نوبت به بند دیگری از قانون جوانی جمعیت و حمایت از قانون جوانی جمعیت و حمایت از بارداری در شبکه بهداشت و همین‌طور مشروط کردن استفاده از داروهای ضدبارداری به نسخه رسیده است تا با تعبیر «زایمان اجباری» قانون جوانی جمعیت را به‌گونه‌ای دیگر بازنمایی کنند.

■ **جمعیت پایدار**

افزایش سن بازنشستگی با ادامه وضعیت رشد کنونی جمعیت

■ **مهدی نیک‌ضمیر**

جمعیت و افزایش نسبت سالمندان به جوانان جامعه، چالش‌های متعددی را برای کشور ایجاد می‌کند و شاید یکی از اصلی‌ترین دلایل نگرانی‌ها از کاهش رشد جمعیت و پیر شدن آن و همچنین از دست رفتن نمای جوان جامعه، چالش‌هایی است که با پیری جمعیت گریبانگیر کشور می‌شود. مطابق با پیش‌بینی‌ها تا دو دهه آینده نسبت سالمندان جامعه ما به نسبت جمعیت کل کشور به یک سوم می‌رسد. طبیعی است که جمعیت سالمند و افراد بالای ۶۰ سال، نیروی کار و مولد محسوب نمی‌شوند، بلکه در سنین سالمندی و سالخورده بازنشستگی قرار دارند و باید افرادی به آنها خدمات ارائه دهند. نمی‌توان از این گروه سنی نقش آفرینی در چرخاندن چرخ‌های اقتصادی کشور و ارائه کار و خدمات را انتظار داشت.

بر این اساس با تغییر نسبت جمعیت سنی سالمندان به یک سوم از کل جمعیت، فاجعه‌ای بزرگ در کشور رخ خواهد داد. بدین معنی که از یکسو جمعیت جوان جامعه برای کار و تولید بسیار کم خواهد شد و از سوی دیگر سالمندانی که حدود یک سوم جامعه را تشکیل می‌دهند، کسی را ندارند تا به آنها رسیدگی کرده و خدمات لازم را به این گروه سنی ارائه کند. در واقع در چند دهه آینده که متولدین دهه ۶۰ به دوران سالمندی می‌رسند، حتی شاید آسایشگاه‌های سالمندان کافی هم برای حضور این گروه سنی و نگهداری از آنان در در کپولت و پیری وجود نداشته باشد. مگر آنکه از امروز حداقل برای دوران سالمندی این افراد فکر شده و تدابیری اندیشیده شود.

از سوی دیگر با افزایش نسبت سالمندان به کل جامعه، فضای کلی جامعه نیز با کمبود نیروی کار مواجه خواهد شد. این تجربه‌ای است که در برخی کشورهای در حال توسعه یافته نظیر ژاپن و همچنین در برخی کشورهای اروپایی دیده می‌شود. کشورهایی که با منفی شدن رشد جمعیت و کاهش نیروی کار ساختار اقتصادی‌شان هم دچار مشکل شده و برای چرخاندن چرخ‌های اقتصاد و صنعت جامعه ناگزیر به مهاجرپذیری شده‌اند.

اما تأمین نیروی کار از بین مهاجران نیز چالش‌های خاص خود را دارد و می‌توانند در درازمدت روی اقتصاد جمعیتی کشور و فرهنگ آن تأثیرگذار باشد و فرهنگ نینروی کار مهاجر را جایگزین فرهنگ اصیل جامعه نماید.

بر اساس پیش‌بینی‌های جهانی اکثر رشد آینده در جمعیت جهان در اقتصادهای در حال توسعه یا نوظهور اتفاق خواهد افتاد. در واقع، تقریباً نیمی از افزایش جمعیت جهان فقط از شش کشور هند (۲۲درصد)، چین (۱۱ درصد)، پاکستان، نیجریه، بنگلادش و ایالات متحده (۷درصد تقریباً) خواهند بود. در مقابل این برخی کشورهای آسیا و اقیانوسیه و اروپا (از جمله فرانسه، اسپانیا، ژاپن و آلمان) و به سرت پیر می‌شوند و نسبت افراد در سن کار در جمعیت این کشورها در حال کوچک شدن است.

اما در کشورهایی مانند هند، بنگلادش و پاکستان، ۳۱ تا ۳۶ درصد از نیروی کار در سن ۱۴ سال یا پایین‌تر هستند. علاوه بر این، تا سال ۲۰۵۰، کشورهای توسعه یافته، نیروی کار کافی برای پشتیبانی از جمعیت سالخورده‌گان خود را نخواهند داشت و کشورهای در حال توسعه با جمعیت جوان‌تر با کمبود شغل کافی مواجه هستند. اثر این پدیده در بازار کار جهانی متبلور خواهد شد، جایی که بسیاری از کارگران جوان کشورهای در حال توسعه به کشورهای توسعه‌یافته با جمعیت سالخورده نقل مکان می‌کنند.

با افزایش نرخ باروری را ۲/۵ یعنی دو تا سه فرزند به ازای هر زن، بخشی از چالش سالمندی در دهه‌های آینده جبران می‌شود. بدین معنا که طبیعتاً جمعیت دهه شصتی‌هایی که طی دو تا سه دهه آینده به

جرگه سالمندان جامعه هم پیوندند، ثابت است و کاهش پیدا نخواهد کرد، اما با افزایش منطقی نرخ رشد جمعیت موجب می‌شود تا نسبت جوانان به سالمندان در جامعه به‌گونه‌ای تنظیم شود که در سال‌های آینده نیروی کار مولد و جوان آنچنان کاهش نیابد که یا مجبور به مهاجرت‌پذیری از کشورهای دیگر شویم یا با افزایش سن بازنشستگی از افراد سالمند هم برای چرخاندن چرخ‌های اقتصادی جامعه استفاده کنیم. نکته قابل تأمل در این بین اینجاست که برای اصلاح ساختار جمعیتی جامعه همیشه فرصت نداریم. با عنایت به پنجره جمعیتی و سن و سال و آمار زرنانی که در سنین باروری قرار دارند، بین هشت تا ۱۲ سال آینده تنها فرصت باقیمانده برای جبران کاهش قابل تأمل رشد جمعیت و از دست رفتن نمای جوانی جامعه است. در غیر این صورت با عنایت به وضعیت اقتصادی جامعه افزایش صورت بازنشستگی در سال‌های آینده امری اجتناب‌ناپذیر است.